

Grunnlovsforslag 14

(2015–2016)

Grunnlovsforslag fra Ulf Leirstein og Erlend Wiborg

Dokument 12:14 (2015–2016)

Grunnlovsforslag fra Ulf Leirstein og Erlend Wiborg om ny § 85 a (om folkeavstemning)

Til Stortinget

Bakgrunn

Grunnlovsforslaget går ut på at en tredjedel av Stortingets representanter innen en viss frist skal kunne kreve at visse vedtak i Stortinget blir lagt ut til en folkeavstemning. Dersom det er et flertall mot vedtaket, forkastes forslaget. Det dreier seg m.a.o. ikke om å gi folket en rett til å kreve at visse saker skal tas opp til folkeavstemning, såkalt folkeinitiativ, men om en rett for et mindretall i Stortinget til å spørre folket til råds når det gjelder forslag som alt er vedtatt, i håp om at dette skal føre til at vedtaket blir omgjort.

Forslaget inneholder en rekke begrensninger på områder som omhandler statsbudsjettet og regjeringens prerogativer. Forslaget er likevel ikke ment å stenge for at Stortinget gjennom alminnelige vedtak kan gjennomføre folkeavstemninger også på disse områdene der dette er hensiktsmessig.

Behovet for folkeavstemninger er særlig stort hvis det i valgperioden må tas stilling til spørsmål som ikke forelå da Stortinget ble valgt. I en slik situasjon kan man vanskelig hevde at Stortinget representerer folkemeningen. Det er på det rene at Stortinget i dag kan bestemme at det skal holdes rådgivende folkeavstemning om ethvert spørsmål. Men i dag er det et flertall som må kreve folkeavstemning. Det innebærer at folkeavstemningsalternativet praktisk talt er blokkert. Det er ytterst usannsynlig at et flertall på Stortinget, etter å ha fattet et vedtak, vil spørre folket til råds etterpå. Skal folkeavstemninger få noen praktisk betydning som korrektiv til det representative demokrati, må et mindretall kunne kreve folkeavstemning. På

denne måten blir folkeavstemningsinstituttet en reell demokratisering, samtidig som initiativet i prosessen forblir hos folkets representanter.

Forslaget som fremsettes bygger på § 42 i den danske grunnloven. Det er således presedens for en ordning med avgjørende folkeavstemninger og ankeadgang for et mindretall i nasjonalforsamlingen i et av våre nordiske demokratier. Den danske grunnlovens § 42 kan ikke betraktes som en «sovende» paragraf. Paragrafens ulike bestemmelser har vært anvendt direkte, henholdsvis i 1963 og 1993, og paragrafen blir dessuten vurdert til å ha indirekte betydning ved at den gir grunnlag for å inngå forlik som kan føre til at det ikke kreves folkeavstemninger. I dansk juridisk litteratur er det lagt stor vekt på denne grunnlovsparagrafens antatte praktiske betydning som en faktor i forlikforhandlinger.

Demokrati betyr folkestyre, og det er derfor naturlig med den sikkerhetsventil som et system med ankeadgang og endelig avgjørelse av folket selv innebærer. Et system som foreslått i dette forslag vil også stimulere interessen for politikk og samfunnsstyring fordi det vil kunne gi den enkelte velger mulighet for å medvirke direkte i avgjørelsen av større konkrete saker.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Ny § 85 a skal lyde:

Når et forslag er vedtatt av Stortinget, kan en tredjedel av Stortingets medlemmer kreve folkeavstemning om forslaget. Fristen er tre virkedager etter det endelige vedtaket. Kravet skal fremsettes skriftlig overfor Stortingets president og skal være underskrevet av de deltagende medlemmene.

Når det er krevd folkeavstemning om et forslag, kan Stortinget innen fem virkedager etter det endelige vedtak beslutte at forslaget skal bortfalle.

Treffer ikke Stortinget beslutning etter annet ledd, skal det snarest sende melding til kongen om at forslaget skal prøves ved folkeavstemning. Kongen kunngjør så forslaget med meddelelse om at det skal holdes folkeavstemning.

Folkeavstemningen holdes når kongen fastsetter det, men tidligst atten og senest tretti virkedager etter kunngjøringen.

I folkeavstemningen stemmes det for og mot forslaget. Et forslag er forkastet når et flertall har stemt mot det.

Det kan ikke kreves folkeavstemning etter denne paragraf om

- a. påleggelse av skatter, avgifter, toll og andre offentlige byrder;
- b. bevilgning av de pengesummer som er nødvendige for å dekke statens utgifter;
- c. gasjer eller pensjoner til statens tjenestemenn;
- d. utnevnelser som ikke gjelder tronfølgen;
- e. militære, diplomatiske og andre utenrikspolitiske saker.

Et forslag som kan undergis folkeavstemning, kan bare i tilfeller som nevnt i syvende ledd stadfestes av kongen innen den fristen som er nevnt i første ledd, eller før folkeavstemningen er holdt.

I særdeles påtrengende tilfeller kan et forslag som kan undergis folkeavstemning, stadfestes av kongen straks etter vedtaket, såfremt forslaget inneholder en bestemmelse om det. Dersom en tredjedel av Stortingets medlemmer etter reglene i første ledd krever folkeavstemning om forslaget, holdes det folkeavstemning etter reglene ovenfor, også dersom forslaget er stadfestet.

Forkastes forslaget i folkeavstemningen, kunngjøres dette av kongen uten unødig opphold og senest fjorten dager etter folkeavstemningen. Forslaget bortfaller på kunngjøringsdagen.

Bestemmelsene i paragrafen her gjelder lovforslag så vel som vanlige forslag.

Nærmere regler for krav om folkeavstemning og om forberedelse og gjennomføring av folkeavstemningen fastsettes ved lov.

–

Når eit framlegg er vedteke av Stortinget, kan ein tredjedel av medlemmene der krevje folkerøysting om framlegget. Fristen er tre yrkedagar etter det endelege vedtaket. Kravet skal setjast skriftleg fram for stortingspresidenten, og dei deltakande medlemmene skal ha skrive under på det.

Når det er kravd folkerøysting om eit framlegg, kan Stortinget innan fem yrkedagar etter det endelege vedtaket vedta at framlegget skal falle bort.

Gjer ikkje Stortinget vedtak etter andre ledd, skal det snarast sende melding til kongen om at framlegget skal prøvast ved folkerøysting. Kongen kunngjer så framlegget med melding om at det skal haldast folkerøysting. Folkerøystinga blir halden når kongen fastset det, men tidlegast atten og seinast tretti yrkedagar etter kunngjeringa.

I folkerøystinga blir det røysta for og mot framlegget. Eit framlegg er forkasta når eit fleirtal har røysta mot det.

Det kan ikkje krevjast folkerøysting etter denne paragrafen om

- a. pålegging av skattar, avgifter, toll og andre offentlege tyngsler;
- b. løyving av dei pengesummane som trengst til statsutgiftene;
- c. gasjar eller pensjonar til statstenestemenn;
- d. utnemningar som ikkje gjeld tronfølgja;
- e. militære, diplomatiske og andre utanrikspolitiske saker.

Eit framlegg som kan gjerast til emne for folkerøysting kan berre i tilfelle som nemnde i sjuande ledd stadfestast av kongen innan den fristen som er nemnd i fyrste ledd, eller før folkerøystinga er halden.

I sær påtrengjande tilfelle kan eit framlegg som kan gjerast til emne for folkerøysting, stadfestast av kongen straks etter vedtaket, såframt framlegget inneheld ei føresegn om det. Dersom ein tredjedel av stortingsmedlemmene etter reglane i første ledd krev folkerøysting om framlegget, skal det haldast folkerøysting etter reglane ovanfor, òg dersom framlegget er stadfesta.

Blir framlegget forkasta i folkerøystinga, kunngjer kongen dette utan grunnlaus dryging og seinast fjorten dagar etter folkerøystinga. Framlegget fell bort på kunngjøringsdagen.

Føresegnene i paragrafen her gjeld lovframlegg så vel som vanlege framlegg.

Nærare reglar for krav om folkerøysting og for førebuing og gjennomføring av røystinga blir fastsette i lov.

30. september 2016

Ulf Leirstein

Erlend Wiborg

Referert i Stortingets møte 30. september 2016.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Olemic Thommessen

president

